

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Esityksen tiedoista ilmenee, että noin joka viides perustoimeentulotukea saavista kotitalouksista on lapsiperheitä ja niistä suurin osa on nimenomaan yhden vanhemman perheitä. Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry ei kannata toimeentulotuen saajan velvollisuutta ilmoittautua työttömäksi kokoaikatyön hakijaksi. Kokoaikatyö ei ole kaikissa perhetilanteissa mahdollista. Esimerkiksi yhden vanhemman perheissä osa-aikatyö voi olla ainoa keino yhdistää työssäkäynti ja vanhemmuus. Kokopäivätyötä ei voi tehdä esimerkiksi vuorotyössä, sillä pienille koululaisille ei ole tarjolla lakisääteistä vuorohoitoa tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen kanssa, joka ei pysty olemaan hoidossa kokopäiväisesti. Varhaiskasvatusikäisille lapsillakaan ei ole subjektiivista vuorohoitoa, eikä näin ollen vuorohoitoa ole kaikille ja kaikkialla tarjolla (Rönkä ym. 2019). Työnteon ja lasten hoivajärjestelyjen välinen suhde liittyy siis olennaisesti myös lapsen oikeuksiin. (Esim. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2025/02/04/muutokset-toimeentulotukeen-kohdistuvat-myos-lapsiin/>). Monelle yhden vanhemman perheen vanhemmalle osa-aikatyö taas on ainoa mahdollisuus tehdä töitä, tärkeä henkireikä ja arjen jaksamisen tuki sekä mahdollisuus työllistyä kokoaikaisesti myöhemmin perhetilanteen muuttuessa esimerkiksi lasten kasvaessa.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ei kannata aiempaa suoraviivaisempaa toimeentulon perusosan alentamista jopa 50 prosentilla niin kutsutussa työvoimapolitiittisesti moitittavassa menettelyssä, kuten kokopäivätyön hakematta jättämisessä, sillä vanhempia ei tule rangaista perhetilanteesta, joka estää kokopäivätyön tekemisen. Tämä vaarantaa vakavasti toimeentulotuen saajien ja heidän lastensa toimeentulon, sillä toimeentulotukea saadakseen täytyy jo olla käyttänyt säästönsä. Jos kokoaikainen työ ei ole perheen vanhemmalle mahdollista, toimeentulotuen perusosan alentaminen ajaa entistä useamman lapsiperheen ja lapsen köyhyyteen. Tutkimukset osoittavat, että lapsuudessa koettu köyhyys on erityisen ongelmallista, sillä se heikentää lasten hyvinvointia ja osallisuuden kokemusta nykyhetkessä, ja vaikuttaa terveyteen ja hyvinvointiin myös aikuisuudessa (esim. Ristikari ym. 2018).

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositti kesäkuussa 2023 antamissaan päätelmissä, että Suomi turvaa lapsille riittävän toimeentulon välttämällä sellaisia sosiaaliturvan leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin. Sosiaali- ja terveysministeriön syksyllä 2024 tekemän sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arvioinnin mukaan yksinhuoltajataloudet ovat yksi niistä ryhmistä, johon on kohdistunut eniten tulonmenetyksiä hallituksen tekemissä sosiaaliturvaleikkauksissa. Yhden Vanhemman Perheiden Liitto on huolissaan siitä, että esitetyt ehdotukset ja sanktiot näyttävät osuvan jälleen kerran yhden vanhemman perheisiin, joiden toimeentuloa kuormittavat eniten myös elinkustannusten ja asumisen kustannusten nousu.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto pitää lähtökohtaisesti hyvänä, että ihmisiä ohjataan hakemaan ensisijaisia etuuksia ennen toimeentulotukeen turvautumista tai sen rinnalla tilanteessa, jossa ensisijaiset etuudet riittä turvaamaan toimeentuloa. Tuen hakijoita neuvottava ja ohjattava tukien hakemisessa. Palveluissa on osattava huomioida ihmisten moninaiset elämän- ja perhetilanteet ja ohjata ja opastaa ihmiset hakemaan tilanteeseensa oikeita, ensisijaisia etuuksia. Toisinaan voi kuitenkin tulla tilanteita, joissa henkilön ansiotulot tai muu pääasiallinen tulo loppuu tai katkeaa yllättäen äkillisesti. Ensisijaisten etuuksien hakemisen ei silloin pidä olla ehdoton edellytys toimeentulotuen hakemisen mahdollistamiseksi. Koska etuushakemuksissa voi olla hyvinkin pitkät käsittelyajat, on toimeentulotuen hakeminen välittömästi oltava mahdollista.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ei kannata perusosan leikkausta. On kohtuutonta leikata niiltä, joilla on kaikista vähiten. Perusosa on jo nykyisellään niukka. Asumiskulujen korkean tason vuoksi perusosaa joudutaan käytännössä käyttämään kattamaan myös kuntakohtaiset rajat ylittäviä asumismenoja, kun edullisempia asuntoja ei löydy. Yhden vanhemman perheen vanhemmilla tuloksi lasketaan myös elatustuki eli kaikkein köyhimmät yhden vanhemman perheet eivät saa edes elatustukea toisin kuin ilman toimeentulotukea pärjäävät perheet.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ei kannata mahdollisuutta laskea kuntakohtaisia asumismenojen rajoja, koska rajat ylittyvät jo ennestään monin paikoin etenkin Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla. Tämä pakottaa ihmisiä etsimään uusia edullisempia asuntoja, joita ei ole tarjolla. Esimerkiksi vuoroasuvan lapsen kohdalla muutto saattaa tarkoittaa myös sitä, että kotien välimatka pitenee niin, että lapselle hyväksi todettu vuoroasuminen joudutaan lopettama

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Työttömyysturvalain muutosesityksen ja toimeentulotuen perusosan alentamismenettelyn yhteisvaikutuksia tulisi arvioida paremmin. Ylipäänsä tulisi arvioida tähän mennessä toteutettujen sosiaaliturvamuutosten kokonaisvaikutuksia eri väestöryhmiin ja kohtuullistaa vaikutuksia siltä osin kuin ne kasautuvat yksittäisiin ryhmiin kuten yhden vanhemman perheisiin.

Muu lausuntopalaute:

Esityksen mukaan toimeentulotuen 150 euron ansiotulovähennys ja muiden vähäisiksi katsottavien tulojen ja avustusten etuoikeus poistettaisiin 18 vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta. Yhden vanhemman Perheiden Liitto ei kannata tätä sillä, poisto heikentäisi jälleen erityisesti yhden vanhemman perheiden toimeentuloa. Yhden vanhemman perheiden vanhemmat ovat esityksen taustatietojen mukaan käyttäneet mahdollisuutta pieniin lisätuloihin melkein täysimääräisesti, keskimäärin 145 euron edestä kuukaudessa (<https://tietotarjotin.fi/tietopaketti/2699589/tietopaketti-toimeentulotuki>). Yhden Vanhemman Perheiden Liiton mielestä on kuitenkin erittäin tärkeää, että lapsille aiotaan edelleen sallia vähäiset tulot ilman, että ne vähentävät toimeentulotukea.

Osa-aikatyön kannustimien poisto suojaosia poistamalla on johtanut tilanteeseen, jossa yksilötasolla täysi työttömyys on turvallisempi vaihtoehto ihmiselle, joka aiemmin teki osa-aikaisesti tai pienimuotoisesti ansiotöitä. Osa-aikainen ja pienimuotoinen työnteko mahdollistaisi kuitenkin "jalan saamista oven väliin", jonka avulla voi olla helpompi työllistyä jatkossa. Etuuskien suojaosien palauttamisen lisäksi työttömyysetuuteen eli myös nyt valmistelussa olevaan yleistukeen, tulee palauttaa lapsikorotukset pehmentämään elatusvelvollisten työtulojen puutteesta johtuvaa elatuskyvyn laskua ja vähentämään lapsiperheköyhyyttä.

Rapeli Terhi

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry - toiminnanjohtaja, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry